

გიორგი ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების
ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის კვლევის ეროვნული ცენტრი

საქართველოს სიძველენი

Georgian Antiquities

13

თბილისი
Tbilisi
2009

გელათის აკადემიის შენობის გადახურვის
ორი მცდელობა XIX საუკუნეში

2009 წელი გელათის ძველთაძველი აკადემიისათვის ღირსახსოვარია: თითქმის ორსაუკუნოვანი უსახურაობის შემდეგ, გადაიხურა — დაედგა ხის კონსტრუქციის სახურავი და დაიხურა კრამიტით (სურ.1). ამან გვიკარნახა აკადემიის შენობის შესახებ არსებულ წყაროებზე დაყრდნობით, რომელთაგან ბევრი დღემდე უცნობია, განგვეხილა XIX საუკუნეში ამ შენობის გადახურვის ორი მცდელობა და მასთან დაკავშირებული საკითხები.

გელათის მონასტრის ისტორიისადმი მიძღვნილ ნაშრომებში აკადემიის შენობაზეცაა საუბარი. ზოგიერთი მკვლევარი მისი სახურავის შესახებაც მსჯელობს¹, უშუალოდ აკადემიაზე შექმნილ გამოკვლევებში² კი ეს საკითხი უფრო დაკონკრეტებულიცაა. ავტორთა აზრით, აკადემიას ჰქონდა კამაროვანი სახურავი (ვფიქრობთ, რომ ქვის კამაროვან სახურავს გულისხმობენ — მ.კ.). აღნიშნული მოსაზრება პირველმა დააფიქსირა პროფ. ს. ყაუხჩიშვილმა — 1946 წლის აპრილ-მაისში გელათის მონასტერში, კონკრეტულად აკადემიის შენობაზე მოწყობილი სამეცნიერო ექსპედიციის ხელმძღვანელმა ექსპედიციის ანგარიშის საგაზეთო ვარიანტში — „თავისი არსებობის ერთ-ერთ ეტაპზე აკადემიის შენობას ჰქონდა თადისებური სახურავი (ექსპედიციამ იპოვა ამ სახურავის ნაწილების ფრაგმენტები)“³. მოგვიანებით, უფრო არგუმენტირებულად, არქიტექტურული ანალიზის საფუძველზე გელათის აკადემიის შენობის ქვის კამაროვანი გადახურვა დაადასტურა პროფ. რ. მეფისაშვილმა⁴. ყაუხჩიშვილის მსგავსად, ისიც ასეთ გადახურვას თავდაპირველად (პირველ ეტაპზე არსებულად) მიიჩნევდა, რომელიც შემდეგ ხის სახურავით შეუცვლიათ⁵. აღსანიშნავია ისიც, რომ გელათის მონასტრისა და აკადემიის მკვლევარები არ ადასტურებენ XIX საუკუნეში აკადემიის სახურავის არსებობას (გამონაკლისია გ. მჭედლიძე და ამ სტატიის ავტორი), არადა, როგორც ქვემოთ მოტანილი დოკუმენტებიდან ღვაინახავთ, გელათის აკადემიას XIX საუკუნის 40-იანი წლების დასაწყისამდე თავისი თავდაპირველი, ქვის კამაროვანი სახურავი ედგა (ხაზი ყველგან ჩემია — მ.კ.).

XIX საუკუნეში გელათის აკადემიის შენობის შესახებ ჩვენთვის ხელმისაწვდომი, ყველაზე ადრინდელი ცნობა დაცულია 1826 წელს მოსკოვში გამოცემულ წიგნში „История грузинской Иерархий“, რომელიც

1 მ. გოგსაძე, ნარკვევები გელათის ძეგლის ისტორიიდან, თბ., 1949; ბ. ლომინაძე, გელათი, თბ., 1959; P. Меписашвили, Архитектурный ансамбль Гелати, Тб., 1966; მ. კეზევაძე, გელათის მონასტერი ეგზარქოსობის დროს, ქუთაისი 2006.

2 ს. ყაუხჩიშვილი, გელათის აკადემია, თბ., 1948; ვ. ჩაკვეტაძე, გელათის აკადემია, თბ., 1958; გ. მჭედლიძე, გელათის მეცნიერებათა აკადემია, ისტორია და დღევანდელი მდგომარეობა, ქუთაისი, 2004.

3 გაზ. „სტალინელი“ 1946, 04.05, გვ. 4.

4 P. Меписашвили, Архитектурный ансамбль Гелати, Тб. 1966, გვ. 136.

5 იქვე.

1825 წლის 1 იანვრის მდგომარეობითაა შედგენილი. წიგნში აღნიშნულია, რომ გელათის მონასტერში, წმ. ნიკოლოზის ეკლესიის დასავლეთით დიდი ქვის თაღებიანი ტრაპეზია, რომლის ზომებია: სიგრძე 12 საუენი და სიგანე 5 — საუენი (საუენი = 2,13 მ). მასზე მიშენებულია ხის ვრცელი ოთახი⁶. რომ საუბარი აკადემიის შენობაზეა.

უფრო ვრცელადაა აკადემიის შენობა აღწერილი გერმანელი მეცნიერისა და მოგზაურის ედუარდ აიხვალდის მიერ, რომელიც 1826 წლის 5 მაისს ეწვია გელათს. ის წერს: „ამავე დროს აქ არის კიდევ ერთი დიდი შენობა, რომელიც წინათ მეფე დავითის სადგომი უნდა ყოფილიყო აქ ამოსვლისას. ახლაც გვიჩვენებენ მარმარილოს დიდი მაგიდის ნარჩენს, რომელზეც ის მიირთმევდა. შესასვლელი ამ საცხოვრებელ შენობაში არის ოთხ სვეტზე დადგმული გუმბათოვანი სახურავი, რომელშიც ძველად ზარი ეკიდა, ოთხივე სვეტი ერთმანეთისაგან განსხვავდება ჩუქურთმებით. ასე მაგალითად, ერთი სვეტი დიდი კირქვის მასისგანაა (ბლოკისგანაა) გამოყვანილი, და ისე, რომ მას ოთხი პატარა სვეტი აქვს გვერდებიდან; ამასთან შიდა მხრიდან ორ ამ პატარა სვეტის თავზე ლომია გამოკვეთილი. ეს მიუთითებს ძველს დროში ამ ქვეყანაში მოქანდაკეობის მაღალ დონეზე; ახლა აქ ასეთი ვინმე არ მოიძებნება.

შემდეგ ამ შენობის მშენებელი დარბაზი გააოხრეს, რადგან მის შუაში ცეცხლს ანთებდნენ; ამის გამო ჭერი, რომელშიც ორმაგი ვარდის გვირგვინია ამოკვეთილი, და კედლები ჭვარტლისაგან შავადაა დამწვარი.“⁷ ამ აღწერილობიდან ჩანს, რომ შენობა ამ დროისათვის უკვე უფუნქციოდაა დარჩენილი, მაგრამ აქვს სახურავი — უსახურავო დარბაზის შუაში დანთებული ცეცხლი ვერც კედლებს დაწვავდა შავად და ვერც იმ ჭერს, რომელშიც ორმაგი ვარდის გვირგვინი იყო ამოკვეთილი და, რომელიც, ჩვენი აზრით, აკადემიის კარიბჭის უნდა იყოს.

1827 წელს მომხდარი გელათის მონასტრის აღწერილობიდან ჩანს, რომ წმ. ნიკოლოზის ეკლესიის დასავლეთით დგას „დიდი ქვიტკირისა კამარა შეკრული ტრაპეზი, რომელიცა არის სიგრძით თორმეტი ნახევარი საუენი და სიგანით ხუთ ნახევარი, ხოლო აწ არა ჯეროვანსა სახესა შინა არის, სიძველისა გამო მდგომარეობს.“⁸

1828 წლის 6 მარტის წერილში გელათის მონასტრის წინამძღვარი არქიმანდრიტი ნიკოლოზი იმერეთის არქიეპისკოპოსს სოფრონიოსს შეახსენებდა გელათის მონასტრის საჭიროებაზე ადრე მიწერილ წერილს და აღნიშნავდა: „თქვენმა ე.დ უსამღვდელოესობამაც უმჯობესად უწყის თუ რა შენობა აქვს გაენათის მონასტერში და სულ ერთიანად ეჭირვება დახურვა რწლისაც ერთი მხარე დიდის პალატის კიდევ ჩამოქცეულა“.⁹ ჩვენი აზრით ეს იყო აკადემიის ჩრდილოეთი კედლის ნაწილი, შესაბამისი სახურავით. სწორედ ამ კედლის აღსადგენად უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული

6 История грузинской Иерархии, Москва, 1826, გვ. 52.

7 ედუარდ აიხვალდი საქართველოს შესახებ (XIX საუკუნის პირველი მესამედი) გერმანულიდან თარგმნა, შესავალი და საძიებლები დაურთო ვია გელაშვილმა თბ., 2005, გვ. 153.

8 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. № 386, ფ. 21.

9 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. № 440, ფ. 1.

1847 წლის ხარჯთაღრიცხვაში „ორი საკირე კარგი კირი“.

1829 წელსაც მიიღე მდგომარეობა — „დიდი პალატა, დავით აღმაშენებლის სასაფლაო, მაცხოვრის კარი და დიდი კარი და ეგრეთვე სახლის შენობანი იქცევიან უსახურაობით“¹⁰.

1830 წლის 19 აპრილს არქიმანდრიტი ნიკოლოზი ისევ ატყობინებდა არქიეპისკოპოსს: „დიდნი შენობანი არიან მოკლებულ სახურავთაგან და იქცევიან ჩინებულნი ნაშენებნი უკეთუმცა აწ მაინც არ მიეყო ხელი სამუშაოდ“¹¹ და ითხოვდა ინჟინრის მივლინებას ჩასატარებელი სამუშაოების აღსაწერად.

1830 წელს გელათის მონასტერში ინჟინრის ჩასვლა არ დასტურდება, მაგრამ ფაქტია, რომ ამ წელს აქ რაღაც შენობები გადაიხურა, „გარდა დიდის პალატის ნახევარისა“¹². ჩვენი აზრით, ეს შენობის ის ნაწილი იყო, რომლის ერთი მხარის ჩამოქცევა ზემოთ მოყვანილ 1828 წლის წერილშია ნახსენები, ამიტომაც ვვლარ მოხერხდა მისი მთლიანად გადახურვა.

იმის დასადასტურებლად, რომ უფრო გვიანაც — 1833 წლის ივლისში, ისევ ჰქონდა სახურავი აკადემიის შენობას, რომელიც XIX საუკუნის საბუთებში ძირითადად „დიდი პალატის“ სახელით იხსენიება, ჩანს იმავე წლის 20 ივლისს სპეციალური კომისიისაგან შედგენილი შემოწმების აქტისაგან, რომელშიც ვკითხულობთ: „გავჩხრიკეთ რა რკინის სახურავი ვითარცა თვით გაენათის მონასტერის ხუთი სამწირველოებითურთ, საკუთრად აღშენებულთ წმინდის გიორგის და წმინდის ნიკოლოზის ეკლესიათა, სამრეკლოსა და დიდი ქვის პალატი ანუ ყოფილი უწინდელ დროთა შინა ტრაპეზი ძმებთათვის, ეგრეთვე სოხასტრის დედათ მონასტრის და მონაზვნებთ სენაკებთა ვპოვეთ მათ შინა შემდგომი სიძველენი, რომელნიცა მიუცილებელ არიან დაუყოვნებლად გაკეთებად, რათამცა არამივიდეს სრულიადცა დაქცევასა შინა თვით შენობანი წვიმისა გამო“¹³. კომისიის მიერ აღწერილი შესასრულებელი სამუშაოებიდან ჩანს, რომ მონასტრის დიდი ტაძარი, წმ. გიორგისა და წმ. ნიკოლოზის ეკლესიები და სამრეკლო დახურული ყოფილა რკინის ფურცლებით, რომლებიც შეკეთების შემდეგ უნდა გადადებონ, ხოლო სოხასტრის მონასტრის ეკლესია, მონაზვნების სამი სენაკი და გელათის მონასტრის დიდი პალატი „უნდა გადაიხუროს ყავრით ხელახლივ“ („ხელახლივ“ იმიტომ, რომ უკვე სამი წლის გადახურული იყო — მ. კ.), რისთვისაც საჭირო იყო 100 ფინი, 1100 ბასკა და 30000 ხუთი ჩარქი სიგრძის მუხის ყავარი¹⁴. მასალის ჩამონათვალი ადასტურებს, რომ „დიდ პალატს“ ამდროისათვის ისევ ჰქონდა ადრე დაზიანებული ქვის სახურავი, ასეთივე ხის კონსტრუქციით. ამიტომ დოკუმენტში საუბარია ამ კონსტრუქციის განახლებაზე (და არა სახურავის გაკეთებაზე) და გადახურვაზე. ეს იყო XIX საუკუნეში გელათის აკადემიის გადახურვის პირველი მცდელობა, რომელიც არ განხორციელებულა.

10 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. № 283, ფ. 3.

11 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. № 671, ფ. 1.

12 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. № 606, ფ. 34.

13 იქვე ფ. 35.

14 მ. მგალობლიშვილი, ლ. მიქიაშვილი, ფრედერიკ დეუბუა დე მონპერდოს ცნობები გელათის შესახებ, „ანალები 2000“ გვ. 83.

იმავე 1833 წლის 15 აგვისტოს გელათის მონასტერს ეწვია ცნობილი შვეიცარიელი მეცნიერი და მოგზაური ფრედერიკ დეზუბუა დე მონპერდო, რომელიც დეტალურად აღწერს რა მონასტრის ეზოსა და შენობებს, აღნიშნავს: „ამ ნაგებობათაგან ერთ-ერთი, რომელიც დღეს უფრო ძველის-ძველ სარდაფსა ჰგავს, ვიდრე სხვა რამეს, უწინ რომელიც დიდი პიროვნების სასახლე უნდა ყოფილიყო, რადგან მასზე მიდგმულია პორტიკი, რომელიც მართალია, საკმაოდ მძიმეა, მაგრამ ორნამენტები არ აკლია. მისი თალი რელიეფებითა და გრეხილი ფორმებითაა მორთული.“¹⁴ დეზუბუას აღწერილი ეს ნაგებობა უდაოდ „დიდი პალატი“¹⁵, რომელიც მისსავე ჩანახატში, სადაც გელათის მონასტერი შორი რაკურსითაა დახატული სახურავითაა ნაჩვენები, ე. ი. მისი სახურავის დიდი ნაწილი ჯერ კიდევ ჩაუნგრეველი იყო. უფრო მეტიც, არც 1838 წელს უნდა ყოფილიყო აკადემიის შენობა უსახურავოდ. ამის თქმის უფლებას გვაძლევს 1838 წელს თითქმის ერთდროულად დაფიქსირებული მონაცემები, რომლებშიც აღნიშნულია „საკრებულოდ მონასტრისათვის ჩინებული პალატი მშვენიერის კარიბჭითურთ“ და იქვე „საკრებულოდ მისვე მონასტრისათვის ჩინებული პალატი მშვენიერის კარის ბჭითურთ“. შენობა რომ უსახურავოდ მდგარიყო, ალბათ მასაც ისე მოიხსენიებდა აღმწერელი, როგორც მონასტრის ეზოში მდებარე მეორე სასახლეს იხსენიებს – „მეორე პალატი სასახლედ კათალიკოზის რომლის კედელნი რაოდენიმე ჯერეთაც დგანან“¹⁵. ხოლო 1839 წლის 6 თებერვლის წერილში გელათის მონასტრის წინამძღვრის მოვალეობის შემსრულებელი იღუმენი სვიმეონი არქიეპისკოპოსს სოფრონოსისადმი წერილში, მასზე სხვა შენობების მსგავსად, მზრუნველობს, იგი წერს: „... საარხიმანდრიტო სახლები და ოთახები სრულიად გარდაცარცვილ არიან და შესაძლო არ არის რომ ამა მომავალს ზაფხულისათვის არა დაიხუროს და აგრეთვე საზეთო პალატი და სხვა პალატებიც და ტოგნებიც უნდა გარდიხუროს ყველანი, უკეთუ ინებებს თქვენი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობა დროზედ განკარგულებას თორემ დაირღვევა და დაიქცევა.“¹⁶

იღუმენ სვიმეონის ნათქვამი წინასწარმეტყველებასავით გამართლდა, გადაუხურავობის გამო, მონასტრის მრავალი შენობა დაინგრა. ამას ადასტურებს იმერეთის ეპარქიის მმართველის, მიტროპოლიტ დავითის 1844 წლის 15 ნოემბრის წერილი საქართველო-იმერეთის სამოქალაქო გუბერნატორისადმი, რომლითაც აცნობებდა, რომ გელათის მონასტერი „შენახვის საშუალების უქონლობის გამო მივიდა დიდ მოშლილობამდე: რამოდენიმე სამონასტრო შენობები მთლიანად დაინგრნენ, სხვები განსაკუთრებით დაძველდნენ და თვით ეკლესიები თითქმის მთლიანად დაზიანდნენ“¹⁷ და ითხოვდა დახმარებას. მიტროპოლიტის სათხოვარმა წერილებმა სასულიერო და საერო ხელისუფლებისადმი შედეგი გამოიღო – 1846 წელს გელათის მონასტერში შესრულდა დიდი მოცულობის შეკეთებითი სამუშაოები, სახურავები შეეცვალა მონასტრის ეკლესიებსა და სამრეკლოს, რაზედაც დაიხარჯა, ნაცვლად გამოყოფილი 7101,58 მანეთისა, 5102,40 მანეთი ვერცხლით (დაწვრილებით იხილეთ: მ. კეზევაძე „გელათის მონასტერი

15 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. 1623, ფ. 7, 11.

16 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. 1675, ფ. 22.

17 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. 2018, ფ. 52, 53.

ეგზარქოსობის დროს“ ქუთ. 2006 გვ. 125 – 127). სწორედ მორჩენილმა თანხამ გააბედვინა გელათის მონასტრის წინამძღვარს არქიმანდრიტ სვიმეონს 1847 წლის 19 მარტს იმერეთის ეპარქიის მმართველ მიტროპოლიტ დავითისადმი შემდეგი შინაარსის წერილით მიემართა: „... როგორც აქამომდე იზრუნეთ დიდებულის გაენათის მონასტრის საიმედოს არსებაში მოყვანისათვის გარდახურვითა, აწცა იზრუნოთ და დამატოთ ღვაწლი ღვაწლსა ზედა, არა უცნობელ არს თქუენის მაღალ ყდ უსამღვდელოესობისა მიერ რომელ ადრიდანვე ქებულნი და სახსოვარნი დიდი პალატი, თვით დავით აღმაშენებლის საფლავი, მაცხოვრის კარად წოდებული და გალაგნის დიდი კარი მიწვენილ არიან დაქცევისადმი გარდაუხურავობითა, არა კეთილ ინებებსა თქუენი მაღალ ყდ უსამღვდელოესობა პატივსადებულადვე გაენათის მონასტრისა ესეცა ჰყოთ, რადგან ღირსსახსოვარნი ნიშანნი არიან ზემოთქმული შენობანი დადებულისა მათ შინა დარუბანდის კარისათა რომელთა სანახავად მრავალნი უცხო კაცნი მოდიან და მით მონასტერი თითქმის პატივცემული და ქებული არის, ამისათვის იშუამდგომლათ სადაც ჯერ იყოს გარდახურვისათვის მათისა რკინის ფურცლებითა მორჩენილის გაენათის მონასტრის გარდახურვაზედ დიდძალის რაოდენი ფულითა“¹⁸. პასუხის მიუღებლობის გამო, 1847 წლის 7 ოქტომბერს, არქიმანდრიტმა თითქმის იგივე შინაარსის წერილით მიმართა მიტროპოლიტ დავითს, იმ განსხვავებით, რომ წერილს თან დაურთო შესასრულებელი სამუშაოების ხარჯთაღრიცხვა, რომელიც ადგილობრივი ოსტატების მიერ იყო შედგენილი. ხარჯთაღრიცხვით „დიდი პალატისათვის“ საჭირო იყო: „1. ოცდაექვსი ღირე, თვითეული სიგრძით ცხრამეტალაბნახევრიანი, სისკით ორი ჩეტვერტი და განით ერთი ჩეტვერტი 2. თორმეტი სარტყელი, თვითეული თხუთმეტალაბიანი სისკით და განით ერთ ჩეტვერტიანი 3. სამი სათავე, თვითეული სიგრძით თხუთმეტალაბიანი სისკით და სიფართით ორი ჩეტვერტიანი 4. სამასი ლარძაყინი თვითეული სიგრძით ცამეტალაბნახევრიანი და სიგანით თითო ჩეტვერტიანი 5. ოცი ლანდური, თვითეული სიგრძით თორმეტ ალაბიანი სისკით და სიგანით თითო ჩეტვერტიანი 6. რვაასი ფიცარი, თვითეული სიგრძით ხუთალაბიანი და სიფართით ხუთ ვერშოკიანი 7. ექვსი კარი ... 8. თერთმეტი ფანჯარა ... 9. ოცი ბათმანი რკინა 10. ორი საკირე კარგი კირი 11. პალატის განწმენდისათვის რომელშიდაც არის ჩაცვენილი შიდა ცა მისი“¹⁹. ხარჯთაღრიცხვით ეს უკანასკნელი მუხლი 150 მანეთით იყო დაფინანსებული, რაც იმ დროისათვის საკმაოდ დიდი თანხა გახლდათ, და, ბუნებრივია, შესასრულებელი სამუშაოების მასშტაბზე მიუთითებს, ანუ ჩვენი ვარაუდით გასაწმენდი იყო შენობა შიგ ჩაცვენილი კამაროვანი ქვის სახურავის ქვებისაგან. როგორც ქვემოთ დავინახავთ ამ ხარჯთაღრიცხვაში მოგვიანებით შესწორება შეუტანიათ, როგორც მასალის რაოდენობაში, ასევე ზომებში, უფრო სწორად საქმე უნდა გვექონდეს სხვა პირის (შეიძლება არქიტექტორის) მიერ შედგენილ ხარჯთაღრიცხვასთან.

ხარჯთაღრიცხვიდან ჩანს, რომ აკადემიის შენობას უკეთდებოდა ხის კონსტრუქციის სახურავი, სამწუხაროდ არც იმუამად მოხერხდა აკადემიის გადახურვა. მხოლოდ ხე-ტყის მასალა დაამზადეს აჯამეთის ტყეში, რომლის

18 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. 3605, ფ. 83.

19 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. 3605, ფ. 91.

გამოტანაც ვერ მოახერხეს. ქუთაისის მაზრის უფროსის კონსტანტინე ვასილიევისადმი არქიმანდრიტ სვიმეონის მიმოწერიდან ჩანს, რომ მას მაზრის უფროსისათვის გაუგზავნია აჯამეთის ტყეში „დიდი პალატის“ გადახურვისათვის საჭირო უკვე დამზადებული მასალის ჩამონათვალი გადმომზიდი უღელი ხარების რაოდენობის ჩვენებით და ისიც უცნობებია, თუ რომელი სოფლის მოსახლეობას სანამდის უნდა მიეზიდა. დოკუმენტიდან ვგებულობთ, რომ იმ დროისათვის — 1852 წლის 4 იანვრისათვის აჯამეთის ტყეში დამზადებული ყოფილა: 11 დირე თითო 20 ალაბი სიგრძით და განით და სიმაღლით ნახევარალაბიანი, 650 ფიცარი—სიგრძით 15 ალაბიანი, სიფართით ნახევარი ალაბი, 200 ლარძაყინი —სიგრძით 20 ალაბიანი, სისქე და სიგანით ერთ ჩეტვერტიანი. 4 სარტყელი — სიგრძით 23 ალაბიანი, სისქით და სიგანით ნახევარალაბიანი, 2 სანავე — სიგრძით 23 ალაბიანი, სისქით და სიგანით ერთ ჩეტვერტიანი, 2 დიდი ხე — სიგრძით 23 ალაბიანი, სიფართით და სისქით ნახევარალაბიანი და 300 მოკლე ფიცარი²⁰. ამ მასალის გელათში გადმოტანა არ მომხდარა, მონასტრის წინამძღვრის არქიმანდრიტ სვიმეონის (წულუკიძე) გარდაცვალებისა (გარდაიცვალა 1852 წლის 26 აგვისტოს) და მასალის გაბნევის გამო. მონასტრის ახალი წინამძღვარი არქიმანდრიტი გაბრიელი (ტუსკია) 1854 წლის 14 მაისს იმერეთის ეპისკოპოსს ექვთიმეს თხოვდა, რათა ნება დაერთო გამოეძიებია აჯამეთში დამზადებული და სხვადასხვა პირთა მიერ მითვისებული და განიავეებული გელათის მონასტრისათვის დამზადებული მასალა²¹. ამის შემდეგ ამ საკითხზე საარქივო დოკუმენტებში ვერაფერს ვპოულობთ, მხოლოდ ერთი რამაა ცნობილი, რომ 1857 წლის იანვრისათვის დიდი პალატის მხოლოდ კარიბჭე ჩანს გადახურული²². ჩვენის აზრით, არც შენობის გაწმენდა მომხდარა ბოლომდე შიგ ჩაცვენილი „ცისგან“ (სახურავისაგან), ძირითადად სამშენებლოდ ვარგის ქვებს იღებდნენ. მოგვიანებით 1939 და 1945 წელს ეს სამუშაო სხვადასხვა სამეცნიერო ექსპედიციებმა შეასრულეს.

ამრიგად, XIX საუკუნეში გელათის აკადემიის შენობა ერთხელ ნაწილობრივ გადაიხურა, ხოლო მთლიანად გადახურვის ორივე მცდელობა 1833 და 1847 წლებში წარუმატებელი აღმოჩნდა.

Merab Kezevadze

Roofing of the Gelati Academy Building in the 19th c.

Scholarly literature (S. Kaukhchishvili, R. Mepisashvili and others) considers that roofing of the Gelati monastery academy building was vaulted and, usually, it is thought that in the 19th

20 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. 4864, ფ. 7, 11.

21 იქვე, ფ. 10.

22 ქ.ც.ა. ფ. № 21, ს. 3655, ფ. 13.

c. it stood roofless. 19th c. sources, in fact, show it as a vaulted building and also provide evidence for its history at that period.

“History of the Georgian Hierarchy” (1826, in Russian) and Eduard Eichwald’s description of his journey (1826) still mention the building as roofed. As evidenced by the record of 1827, the roofing still existed, but was deteriorated, while the letter dating to 6 March 1828, sent by Nikoloz, Abbot of Gelati, to Sopronios, Archbishop of Imereti, makes it clear that one slope (presumably, northern) of the roofing had collapsed; the same situation is seen in 1829, while on 19 April 1830, Abbot asked Archbishop to send an engineer to arrange roofing of the monastic structures. These works were actually undertaken, although without the involvement of an engineer, but not on the academy building (all documents mention it as “didi palate” – refectory). In 1833, a special commission had elaborated a document concerning repairs of roofs for 5 buildings of the monastery, which confirms that the academy building still had the roofing and was to be renovated using shingle, but this was not done. Roofing of the academy building seems for the great part preserved on the drawing by F. Dubois de Montpereux (15.08.1833). The document dating to 1838 also mentions it as not ruined, while the “palace of Catholicos” is indicated as ruined in the same document.

Gelati academy building seems likely to be implied among those “palati” (structures), roofing of which is requested by Hegumenos Svimeon from the same Archbishop Sopronios. The same request was sent by Metropolitan David, head of the Imereti Diocese to the public governor of Georgia – Imereti; after the renovation of the churches (further to this request), it was Hegumenos Svimeon, who requested roofing of the Gelati academy building from Metropolitan David (19.03.1847 and 7.10.1847). Hegumenos considered roofing of the academy building with timber, but the timber material obtained for these purposes was lost due to the death of Svimeon (26.08.1852) and only the academy porch was roofed; the academy building was not cleaned from the debris of the collapsed roofing – this was done only by the expeditions of 1939 and 1945.